

Joaquim Torrens-Ibern (1909–1975)

Enginyer savi i compromès

JAUME BASSA

President de la Fundació Torrens-Ibern

TERMINÀLIA 2 (2010): 56-58 · DOI: 10.2436/20.2503.01.18
ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)
<http://terminalia.iec.cat>

Una història universitària i industrial desenvolupada secularment en castellà ha dificultat que la vinculació de l'enginyeria amb la nostra societat, que oralment ha estat pràcticament sempre en català, tingués el seu reflex escrit també en català, i en un català terminològicament precís. El llenguatge de relació, d'entesa, de mercat, de tracte empresarial, ha estat normalment el català, però la incomprensió dels poders de l'Estat i també la precaució han comportat que, des de sempre, l'expressió escrita de l'enginyeria fos en castellà. Els llibres universitaris, les normes tècniques, els projectes, la terminologia tècnica o científica, els documents, els pressupostos, la paperassa del comerç i de l'administració empresarial, eren, i aparentment només podien ser, en castellà.

Per corregir una situació tan anòmala calia i cal l'actuació voluntariosa i esforçada de persones i entitats. Col·legis i associacions d'enginyers, escoles d'enginyeria, professors, catedràtics, professionals, entitats de mèrit, hi han dedicat temps i energia, i s'han exposat a perills que en altres latituds serien impensables.

Joaquim Torrens-Ibern és un exemple extraordinari de dedicació i amor a la llengua, i de promoció del seu ús en els àmbits tècnic i científic. Torrens-Ibern nasqué a Torredembarra l'any 1909, cursà la carrera d'Enginyer Industrial, que acabà el 1932, i molt aviat va ser membre de la Junta de l'Associació d'Enginyers Industrials. Amic de Rafael Campalans, també enginyer industrial, que va ser director des del 1923 de l'Escola del Treball

Fundació Torrens-Ibern

de Barcelona càrrec del qual fou destituït per la dictadura de Primo de Rivera, Joaquim Torrens-Ibern va ser professor de l'Escola de Gèneres de Punt de Canet de Mar i exercí, com Rafael Campalans, un ensenyament modern i compromès amb el país.

L'any 1938 Joaquim Torrens-Ibern participà actiuament en un cicle de conferències convocat per la Junta de Defensa Passiva de Catalunya, de la Conselleria de Treball de la Generalitat de Catalunya. A causa d'aquesta implicació amb el Govern i les seves idees, al febrer del 1939 es va haver d'exiliar a França, on va viure sis anys molt difícils, internat o en llibertat vigilada sota l'ocupació alemanya, més d'una vegada amb greu perill de mort; de fet, va veure morir molts amics seus.

Un cop acabada la guerra mundial i recobrada la llibertat, es va establir a París on, ultra guanyar-se la vida, va seguir estudis a l'École d'Arts et Métiers i a la Universitat de la Sorbona, a l'Institut de Statistique, de la qual obtingué l'any 1946 el grau de Statisticien diplomé. Durant la seva estada a París va ser secretari del Comitè de Cultura Catalana, estigué en contacte amb personatges destacats en l'esforç per al manteniment de la fe en els ideals patriòtics, col·laborà de forma destacada en la represa de la *Revista de Catalunya*, al costat de Pompeu Fabra i Josep Carner, entre d'altres.

A París i poc abans de tornar a Catalunya (1949) es va casar amb Rachel Mazzei, filla d'un italià i una belga, nascuda a Brussel·les. Van tenir dos fills, Josep M., ara metge a Nancy, i Maria Clara, enginyera industrial com ell.

A partir del curs 1953-1954, el doctor Torrens-Ibern es va incorporar a l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona com a encarregat de càtedra, i exerceix com a titular a partir del 1960. Hi dona a conèixer nous vessants de l'estadística, i fa arribar el seu mestratge, rigorós i responsable, i a la vegada honest i bonhomíós, a moltes generacions d'enginyers industrials, força dels quals es deixen seduir per la ciència estadística i les seves aplicacions pràctiques.

Col·laborà des de la seva creació el 1959 amb la Escuela de Administración de Empresas. Va ser professor encarregat del curs d'Estadística Aplicada a la Psicologia, des de la seva creació el 1968 fins al 1974, a la Universitat de Barcelona. A la dècada de 1960 va impulsar, conjuntament amb el cònsol francès M. Desfontaines, la creació de l'Associació Hispano-Francesa de Cooperació Científica i Tècnica. Per mitjà d'aquesta Associació, que va perdurar més de trenta anys, s'organitzaven intercanvis entre França i Catalunya tant en l'àmbit personal (beques del Govern francès per a professors i estudiants catalans) com per a organitzar conferències o congressos. Aquesta activitat li va merèixer la concessió de la condecoració de l'Ordre de Chevalier des Palmes Académiques atorgat pel Govern francès.

Simultàniament, el doctor Torrens-Ibern es va convertir en impulsor de diverses iniciatives lligades al camp de l'estadística, i la recerca operacional, per a la

millora de la gestió de les empreses mitjançant mètodes científics, com ara la teoria dels jocs, de les cues, del control d'estocs, del control de qualitat. En aquesta línia, es van organitzar una sèrie d'activitats sota el seu impuls que van determinar no solament la divulgació d'aquestes tècniques entre professionals i empresaris, sinó també l'origen de moltes vocacions d'enginyers que més endavant van destacar en el camp docent o empresarial, en un país encara molt endarrerit en l'aplicació de sistemes moderns de gestió.

Conjuntament amb aquesta dedicació intensa a la seva especialitat acadèmica, el doctor Torrens-Ibern no abandonà mai el seu fervor patriòtic. Estimava amb deliri la seva llengua, tan durament reprimida, i treballà com pogué per reforçar-la on ell ho podia fer, col·laborant a definir i fixar terminologia rigorosa, col·laborant amb l'Institut d'Estudis Catalans. L'any 1959, en la clandestinitat, es va tornar a emprendre la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, i Joaquim Torrens-Ibern en fou nomenat tresorer; més tard, el 1973, passà a ser-ne el director. L'any 1974 la secció de Ciències i Tecnologia de la Gran Enciclopèdia Catalana s'hi posà en contacte per demanar-li que s'ocupés dels articles sobre ciència estadística. Torrens acceptà amb il·lusió, s'hi comprometé, hi posà a treballar gent del seu equip, i redactà personalment, entre d'altres, l'entrada *estadística*.

Heus aquí una mostra d'activitats del doctor Joaquim Torrens-Ibern:

- Director del *Seminario de Estadística Aplicada e Investigación Operativa*, des del 1957.
- Director de la revista *Cuadernos de Estadística Aplicada e Investigación Operativa*, des del 1962.
- Editor associat de la revista *Management Science-Theory*, del 1966 al 1969.
- President del comitè organitzador del *Congrés Europeu de la Econometric Society*, Barcelona, 1971.

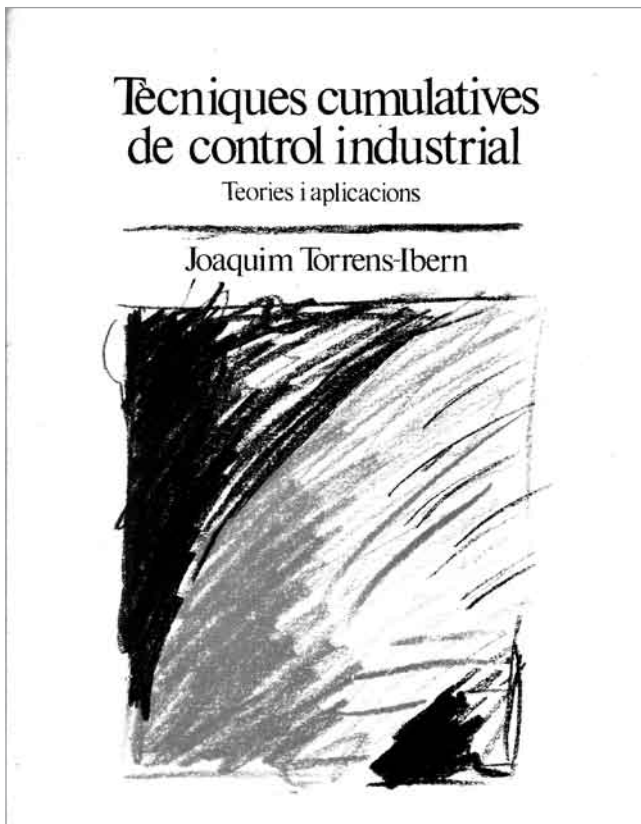
Fruit dels estudis en la seva especialitat són diversos llibres, traduccions i una cinquantena d'articles publicats en revistes especialitzades, dels quals es pot destacar els materials següents:

a) Llibres

- *Elementos de investigación operativa* (Barcelona, 1963).
- *Estadística aplicada a la ingeniería* (coautor amb J. Mothes, Barcelona, 1970).
- *Modèles et méthodes de l'analyse factorielle* (París, 1972).
- *Tècniques cumulatives de control industrial* (premi Antoni de Martí i Franquès de l'Institut d'Estudis Catalans, 1974). Aquest llibre va ser publicat el 1976 amb l'ajut de l'Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya.

b) Articles

- «Les mesures de relació utilitzades en estadística biològica» (1937).
- «Qu'est ce que la Statistique? (1956)».
- «Une analyse factorielle des sables de moulage» (1958).

- «La aplicación de los métodos estadísticos en el control de la calidad de las fundiciones» (1959).
- «Nociones de introducción en la investigación operativa» (1961).
- «Plans d'expériences pour l'étude de régressions multiples» (1961).
- «Nouveaux résultats pour le contrôle statistique des prévisions économiques» (1974).
- «La automatización del control mediante conceptos estadísticos» (1975).

Tal com es veu, excepte el llibre publicat després de la seva mort (*Tècniques cumulatives de control industrial*), la situació política del país quan retornà, en ple franquisme, no li permeté de publicar en la seva llengua, la catalana, la que tan estimava.

Pocs dies abans de morir, Joaquim Torrens-Ibern va ser l'impulsor, al claustre de l'Escola d'Enginyers, de l'adhesió de l'Escola al Congrés de Cultura Catalana, que va representar, com és sabut, la posada en comú de les aspiracions culturals, enteses en la seva major amplitud, de la pràctica totalitat de les entitats civils catalanes davant els nous horitzons democràtics d'aquells moments històrics.

Li esdevingué la mort, de forma inesperada, com a conseqüència d'una intervenció quirúrgica, el 20 de març de 1975, encara en la plenitud de la seva tasca pedagògica. En honor seu i a la seva memòria, els seus companys catedràtics i professors de la Universitat Politècnica de Catalunya i els professionals tècnics de diverses especialitats dels col·legis i associacions de Catalunya, van instituir la Fundació Torrens-Ibern.